SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1186

av Katarina Stenström Ros (M)

Krafttag mot hedersförtryck

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ett utvidgat tillämpningsområde för lagen om anonyma vittnen i brottmål vid misstanke om hedersrelaterad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel vid utredning av hedersrelaterad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ett särskilt straffansvar för förskole- och skolpersonal som underlåter att anmäla misstankar om hedersförtryck, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ett stärkt sekretesskydd för anmälande förskole- och skolpersonal vid misstankar om hedersförtryck och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Idag bedöms 240 000 ungdomar leva under hedersförtryck i Sverige. I stockholmsförorten Botkyrka har över 40 procent av flickorna i nian uppgett att de oroar sig för att de inte själva ska få bestämma vem de i framtiden ska gifta sig med. Det är statistik som ger anledning till oro.

I Sverige finns det lagstiftning på plats för att bekämpa hedersförtryck (förbud mot giftermål mellan kusiner samt brotten äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott, äktenskapsresebrott, hedersförtryck, oskuldskontroll, intygande om sexuell oskuld samt brott mot lag om förbud mot könsstympning). Trots det visar en kartläggning av Brottsförebyggande rådet (Brå) att endast ett fåtal brott anmäls och att en försvinnande liten del leder till åtal och fällande dom. Som exempel kan nämnas att brottet hedersförtryck anmäldes 254 gånger under fyra år (2022 – 2025). Av dessa ledde sex utredningar till åtal och tre av åtalen till fällande dom (Brå:s rapport 2026:19 ”Hedersförtryck En utvärdering av den nya straffbestämmelsen”).

Grupptryck, rädsla och svårigheter att medverka

Inom hederskulturen finns ett starkt grupptryck. Den som går emot gruppens krav och normer riskerar utfrysning, hot och våld och i de allvarligaste fallen till och med dödligt våld.

Brå uppger att nästan hälften av målsägandena i anmälningar om hedersförtryck inte ville medverka i utredningen efter anmälan. Rädsla för repressalier, ensamhet och saknad efter familjen är faktorer som lyfts fram. Andra familjemedlemmars lojalitet med gärningspersonen kan också göra det svårt att få folk att medverka vid denna typ av brott.

Ett sätt att underlätta anmälningsbenägenheten i den här svåra situationen är att utreda möjligheten att anmäla anonymt.

Utvidga möjligheten till anonymitet

Lag (2024:1180) om anonyma vittnen i brottmål togs fram för att komma tillrätta med svårigheterna att få fram bevisning i den allvarliga brottslighet som omgärdar gängkriminaliteten i Sverige. Lagen stadgar en möjlighet för vittnen att under vissa förhållanden höras anonymt under förundersökning och rättegång. Det krävs bland annat att det rör sig om synnerligen allvarlig brottslighet samt att vittnet eller någon närstående riskerar att utsättas för allvarlig brottslighet ifall vittnets identitet röjs.

För att öka anmälningsbenägenheten i fråga om hedersrelaterad brottslighet bör det utredas om förfarandet med anonyma vittnesmål kan användas även för att uppdaga, utreda och lagföra hedersrelaterad brottslighet.

Det bör även utredas en möjlighet till anonymitet även för målsägande som misstänks leva under hedersförtryck.

En anonym anmälan eller ett anonymt tips ska kunna bli utgångspunkt för polisens och åklagarens kontroll och fortsatta utredning. Om de rättsliga förutsättningarna är uppfyllda ska hemliga tvångsmedel därefter kunna användas för att säkra annan bevisning.

Sänka trösklarna för hemliga tvångsmedel

Hemliga tvångsmedel, till exempel hemlig telefonavlyssning, hemlig dataavläsning och hemlig rumsavlyssning är effektiva sätt att säkra bevisning i utredningar om allvarlig brottslighet.

Eftersom det innebär ett integritetsintrång så ska dessa tvångsmedel användas restriktivt. De får därför endast användas i specifika fall.

Brotten *hedersförtryck* och *brott mot lag om könsstympning* har redan idag en så pass hög straffskala att hemliga tvångsmedel kan användas vid misstanke om något av dessa brott.

Sedan den 2 juli 2026 får hemliga tvångsmedel även användas i utredningar om *äktenskapstvång* och *barnäktenskapsbrott*.

Det bör utredas om det finns ett behov av att möjliggöra för hemliga tvångsmedel att användas även vid utredning av övriga brott inom hederskulturen det vill säga *äktenskapsresebrott, oskuldskontroll* och *intygande om sexuell oskuld*. Det bör även utredas om hemliga tvångsmedel ska kunna användas vid planering av giftermål mellan kusiner. Kusinäktenskap kriminaliserades den 1 juli 2026.

Särskilt ansvar för passivitet i förskola och skola

Förskola och skola har en viktig roll i att upptäcka när ett barn far illa. Personal har idag en skyldighet att anmäla till socialtjänsten när de i verksamheten får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Som angetts ovan finns en uppskattning om att cirka 240 000 ungdomar i Sverige lever under hedersförtryck. Det är svårt för ungdomarna själva att agera för att förbättra sin situation på grund av det starka grupptrycket som finns inom hederskulturen.

Den som bryter mot normerna riskerar att bli bortstött från sin familj. Han eller hon riskerar också att utsättas för hot eller våld.

Hos den del av samhället som kommer i kontakt med barn och ungdomar - det vill säga personal på förskola och skola – så bör det finnas ett starkt incitament att anmäla vid misstanke om att något barn eller ungdom riskerar att utsättas för något hedersrelaterat brott. Ett sådant starkt incitament att anmäla skulle kunna vara att

straffbelägga skolpersonals *passivitet* när det finns bevis för att något barn eller någon ungdom utsätts för hedersrelaterad brottslighet. En lämplig brottsrubricering för personal som underlåter att anmäla skulle kunna vara *passivitet vid hedersförtryck.* Det skulle också kunna finnas en oaktsam variant som skulle kunna benämnas *vårdslös passivitet vid hedersförtryck*.

Regleringen bör omfatta såväl offentligt som enskilt bedriven verksamhet.

Ansvar ska knytas till en konkret och möjlig handlingsplikt vilket exempelvis skulle kunna vara att inge en polisanmälan men där anmälaren har en möjlighet att förbli anonym med stöd av lag om anonyma vittnen.

Ett annat möjligt tillvägagångssätt för att skydda anmälaren är att det införs någon form av sekretess i denna typ av ärenden.

Stärk sekretesskyddet för dem som anmäler

För en enhetlig tillämpning och för att personal vid förskola och skola inte ska uppleva obehag i samband med anmälningssituationer vid misstanke om att något barn eller någon ungdom utsätts för hedersförtryck bör det utredas om anmälningsplikten ovan ska förenas med ett starkare skydd för den som anmäler.

Det bör därför utredas eventuell sekretess för anmälande skol- eller förskolepersonal eller för den anmälande förskolan eller skolan.

Även uppgifter som sammantaget indirekt röjer anmälaren behöver beaktas.

Samtidigt måste förslagen avvägas mot offentlighetsprincipen, partsinsynen och rätten till en rättvis rättegång.

Sammanfattning av föreslagna åtgärder

- Utvidga tillämpningsområdet för lagen om anonyma vittnen så att fler fall av hedersrelaterad brottslighet omfattas, även under nuvarande strafftröskel när skyddsbehovet motiverar det.
- Utred och föreslå en rättssäker möjlighet till anonymitet även för målsägande
- Sänk trösklarna för relevanta hemliga tvångsmedel vid hedersförtryck för att tidigare kunna säkra självständig bevisning, under domstolskontroll och proportionalitetsprövning.
- Inför brotten *passivitet vid hedersförtryck* och *vårdslös passivitet vid hedersförtryck* för förskole- och skolpersonal som uppsåtligen respektive av oaktsamhet inte anmäler när det framkommer uppgifter om att barn och unga utsätts för hedersförtryck,

- Stärk sekretesskyddet för anmälande personal och/eller förskola.

Katarina Stenström Ros (M)